

AŞIRILIK VE YOZLAŞMA

Prof. Dr. Süleyman ATEŞ

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ، إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ، أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ. فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً، إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ، سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ، لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، وَكَفَى بِاللَّهِ

Ey Kitâp ehli, dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söylemeyin. Meryem oğlu İsâ Mesîh, sadece Allah'ın elçisi, O'nun Meryem'e attığı kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. Allah'a ve elçilerine inanın, "Üçtür" demeyin. Kendi yararınıza olarak buna son verin. Çünkü Allah, yalnız bir tek tanrıdır. Hâşâ O, çocuk sahibi olmaktan yücedir. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.(Nisâ': 98/171)

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَ ضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ. *De ki: 'Ey Kitâp ehli, dininizde haksız yere aşırı gitmeyin ve önceden sapmış, birçoğunu da saptırmış, düz yoldan şaşmış bir toplumun keyiflerine uymayın!'* (Mâide: 110/77)

Bu âyetler, Kitap ehli Hıristiyanların aşırılıklarına temas etmekte ve onlara, dinde aşırı gitmemelerini, peygamberleri İsa hakkında tevhide

aykırı sözler söylememelerini emretmektedir. Hz. İsâ, diğer peygamber kardeşleri gibi insanları sadece Allah'a kulluğa çağırmış iken, onun ortadan kaybolmasından sonra, ona inananlar, mu'cize yaratılışını da bahane ederek onu Allah'ın oğlu derecesine yükseltmişler, hattâ bununla da yetinmemiş, İsâ'yı, Allah'ı oluşturan üç elemandan biri saymışlar, İsâ'yı Tanrı içinde düşünmüşler ve İsâsız Tanrı inancını yitirmişlerdir. Bunlar dinde aşırı gitmektir, peygambere sevgi ve saygının zamanla putataparlığa dönüştürülmesidir. İsâ yokken Tanrı vardı, İsâ öldükten sonra da Tanrı vardır. Tanrı'nın varlığı İsâ'ya bağlı değil, tersine İsâ'nın ve tüm yaratıkların varlığı Tanrı'ya bağlıdır. Sevgi ve saygı, tevhide aykırı bir biçim alınca artık saygı sınırını aşar, şirke dönüşür, haram olur. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v.): "Siz beni, hıristiyanların Meryem oğlu İsâ'yı övdükleri gibi övmeyin. Çünkü ben, Allah'ın kulumuyum. Sadece 'Allah'ın kulu ve elçisi' deyin." ¹ buyurmuştur.

Âyetlerde Hz. İsâ'dan hep "Meryem oğlu İsâ" diye söz edilmesi, onun, Hıristiyanların inandıkları gibi Allah'ın oğlu değil, bir insanın oğlu olduğunu vurgulamak içindir.

¹. Buhârî, Enbiyâ: 48; Dârimî, Rikak: 68; İbn Hanbel, Müsned: 1/23-24

Birinci âyette İsâ'nın, Meryem'e atılan bir Tanrı kelimesi olduğu bildirilmektedir. Âl-i İmran: 94/45'de de, meleklerin, Meryem'i, *Allah'ın kendisinden bir kelime* ile müjdeledikleri anlatılmaktadır. Her iki âyette de Hz. İsâ'dan, "*Kelime*" diye söz edilmesi, O'nun, "كَلِمَةً: Ol!" emrinin veya Meryem'e verilen müjde kelimesinin bir sonucu olduğunu belirtmek içindir.

Yine bu âyette İsâ hakkında "وَرُوحٌ مِنْهُ: Allah'ın kendisinden bir ruh", Enbiyâ: 73/91'de de: "فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا: Ona kendi ruhumuzdan üfledik." denilmektedir. İsâ için "*Kendisinden bir ruh*", yahut "*Ruhumuzdan*" denmesi, bu ruhun şerefini gösterir. Allah'ın ruhu, Allah'ın kendisi demek değildir. Nasıl ki "*Abdullah: Allah'ın kulu*", "*Beytullah: Allah'ın Evi*", "*Nâkatullah: Allah'ın devesi*", "*Ardullah: Allah'ın yeri, toprağı*" Allah'ın kendisi değildir. Bunlar, Allah'ın özel önem verdiği yaratıklarını ifade eder. Nasıl bu deyimler, Allah'a bağlanan, onunla tamlanan şeylere özel bir değer ve şeref veriyorsa, Allah'ın ruhu deyimî de İsâ için öyle bir değer ve şeref vermektedir. Bunlar hâşâ, İsâ'nın, Allah'ın kendisinin bir parçası olduğunu belirtmez. Yaratıklık bakımından İsâ ile diğerleri arasında bir fark yoktur. Hepsi O'nun yaratığıdır.

Hz. İsâ, Allah'ın yarattığı

ruhtan, tohum aracılığı olmadan, sırf sâf ruh olan meleğin üflemesiyle anne rahminde olduğu için ona "*Allah'tan bir ruh*" denmiştir. Gerçi bütün insanların ruhları da oluşmaya başlayan cenîne, melek tarafından üflenir; yani organları beliren cenîne insan bilinci verilir. Fakat İsâ'daki özellik, babanın tohumu aracı olmadan, doğrudan soyut ruh olarak anne rahmine üflenmiş olmasıdır. Meleğin üflemesi, erkek tohumu yerine geçerek yumurtayı aşılarmıştır.

Bugünkü İncillerde de İsâ'nın, Allah'ın yaratıklarından bir melek olan Ruhul-Kudüs'ün üflemesiyle yaratıldığı ifade ediliyor: "*İsâ Mesîh'in doğması da şöyle oldu: Anası Meryem, Yusuf'a nişanlanmış olduğu halde, buluşmalarından önce Ruhul-Kudüs'ten gebe olduğu anlaşıldı.*"² Luka İncilinin birinci babında meleğin Meryem'e görünüşü, İsâ'yı müjdeleyişi anlatılır. Meryem, bunun nasıl olacağını sorar. "*Melek cevap verip ona dedi: Ruhul-Kudüs senin üzerine gelecek.*"³ Yine İncil'e göre Yahyâ da annesi Elizabet'in karnında iken Ruhul-Kudüs'le dolmuştur. Demek ki Ruhul-Kudüs, Allah'ın bir parçası değil, O'nun yarattığı olan melektir. *Kuds* temiz, yüce anlamına gelir. İncillerde bunun karşıtı olarak er-Rûhu'n-necs yani şeytan zikredilir.

² Matta, bab: 1, âyet: 18

³ Luka, bab 1, âyet: 34

Hasılı Ruhu'l-Kudüs'ü Allah'ın bir parçası saymak ve sonuçta da İsâ'yı Allah'ın oğlu sanmak ifrattır, dinde aşırılıktır, tevhîd inancına aykırıdır. İşte bu sanıdan *teslîs* (üçleme) inancı doğmuştur.

وَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً

Allah'a ve elçilerine inanın, üçtür, demeyin."

Alûsî, Hristiyanların, teslîsi (üçlemesi) konusunda şöyle diyor:

"Hristiyanlar, Allah'ı Baba, Oğul ve Kutsal Rûh diye üç elemanı bulunan bir tek cevher kabul ederler. Baba zât veya vücûd'dur. Oğul ilim yani kelimedir. Kutsal Rûh hayattır. Bunun esası şudur: Allah, kendisiyle var olan, üzerinden olaylar geçmeyen, kendisi için yokluk ve yeniden var olma söz konusu olmayan mekânsız, yönsüz, ölçüsüz bir cevherdir. Cevherlikte tektir, üç elemanı vardır. O kadîm cevherin sıfatları olan bu elemanlar: Varlık, İlim ve Hayattır. Varlığa Baba, Hayata Kutsal Rûh, İlm'e de Kelime demişlerdir.

"Bundan sonra ayrılığa düşmüşlerdir. Rum(Anadolu)da ege-men olan Milkânîler, bu elemanların öncesiz cevherin gayri ve bunların her birinin ayrı bir tanrı olduğunu söyleyip üçlemeye gitmişlerdir. Onlara göre Allah, üçün üçüncüsüdür. Kelime, Mesîh'in cesediyle birleşmiş, onun nâsûtu(insanlığı)na bürünmüş, suyun şaraba karışması

gibi ona karışmıştır. Böylece çocukluk, tekliğe dönüşmüştür. Mesîh, cüz'î değil, küllî bir nâsût(insan)dır. Ezelf, kadîmdir. Meryem ezelf bir tanrı doğurmuştur.

"Meryem'in küllî veya cüz'î bir insan olduğu üzerinde de ihtilâf etmişlerdir. Fakat lâhût(Tanrı)nın Meryem ile değil, Mesîh ile birleştiğinde, öldürme ve asmanın insan ve tanrı birliği üzerinde olduğu hususunda oybirliği içindedirler.

"Me'mun zamanındaki filozof Nestur ise Allah'ın bir oğlu olduğunu, üç uknûm(eleman)ın ise Allah'ın zâtının ne gayri, ne de aynı olduğunu; Mesîh ile birleşmesinin de karışma anlamında değil, işrâk (katılma, ortaklık) anlamında olduğunu, yani tıpkı güneşin pencereden billûr üzerine vurması gibi Kelime'nin de İsâ'nın üzerine vurduğunu söylemiştir⁴.

⁴. Nesturîlik, 428 tarihinde İstanbul patriği olan Nestorius'un İsâ inancını yorumlamasından doğan bir hristiyan mezhebidir. Nestorius'a bağlı olan Antakya okuluna göre, insan özüyle ilgili nitelikler, cisimleşen kelime (İsâ) için kullanılamaz. Nestorius'a göre İsâ, tanrı değil, tanrısal özellikler taşıyan bir insandır. Nestorius'un görüşleri başlıca üç noktada özetlenir: 1. İsâ'nın, biri cisimleşen *kelâm*, biri de insan olmak üzere iki ayrı kişiliği vardır. 2. Bu iki ayrı nitelik özde değil, görünüştedir. İkisinde ancak ma'nevî bir birleşme vardır. 3. Meryem, tanrının değil, insan İsâ'nın annesidir.

Bu düşünceleriyle birçok hristiyan, din adamını kızdıran Nestorius, 431 tarihinde Libya çölüne sürüldü. Orada ölen Nestori-

"Nesturîler içinde de kimi üç elemanın her birinin diri, konuşucu varlık olduğunu söyleyerek tıpkı Milkânîler gibi üçlemeye gitmiştir. Kimi bunu kabul etmemiş, kimi de Allah'a kudret, irâde ve benzeri sıfatlar vermiş, fakat bunları uknûm (eleman) yapmamıştır. Bu sonunculara göre: Oğul Babadan doğmuştur. Ancak doğarken Mesîh'in cesediyle cesetlenmiş, birleşmiştir. Sonradan olma'lık, insana âittir. Mesîh, tam bir tanrı ve tam bir insandır. İkisi de kadîm ve hâdistir. Birleşme, kadîm'in kadîmliğini, hâdisin hâdisliğini (sonradan olmalığını) ortadan kaldırmaz. Asılan, lâhût (tanrı) değil, nâsût(insan)dır."

Ya'kûbîlerden bazılarına göre de: Kelime ete, kana dönüşmüş, Tanrı Mesîh olmuştur. Allah, Meryem oğlu Mesîh'in kendisidir. Yuhanna, İncîli'nin başında şöyle demiştir: "Kelâm, başlangıçta var idi ve Kelâm, Allah nezdinde idi ve Kelâm Allah idi. O başlangıçta Allah nezdinde idi. Herşey onun ile oldu ve olmuş olanlardan hiçbir şey onsuz olmadı. Hayât onda idi ve hayât insanların nuru idi. Dünyâya gelerek her insanı aydınlatan gerçek nûr var idi. Dünyâda idi ve dünyâ onun ile doldu ve dünyâ onu bilmedi...Ve

us'un görüşleri. Suriye, Musul, İran ve güney Hindistan dolaylarında yayıldı.

Nesturiler zamanla çeşitli okullara ayrıldılar. Şimdi daha ziyade İarak'ta cemâat olarak varlıklarını sürdürmektedirler. (Bkz. Meydan Larouse, Nesturilik md.)

Kelâm beden olup inâyet ve hakikatle dolu olup aramızda sakin oldu. Biz de onun izzetini, Babanın biricik oğlunun izzeti olarak gördük."⁵

Bazılarına göre de lâhût, nâsût ile tam lâhûtun aynı olarak görünmüştür. Bu görünme, "*Ona düzgün bir insan olarak göründü.*"⁶ âyetinde anlatıldığı gibi olmuştur.

"Kimine göre de kadîm Tanrı cevheriyle, sonradan olma insan cevheri, nefs-i nâtika(konuşan insan ruhu)nun, beden ile birleşmesi gibi birleşerek ikisi bir tek cevher olmuştur. O hem Mesîh'tir, hem de Tanrıdır. İnsan Tanrı olmamış ise de Tanrı insan olmuştur. Nasıl ki ateşe atılan kömür için de 'Kömür ateş oldu' denilir, ama 'Ateş kömür oldu' denmez. Lâhût küllî insanla değil, cüz'î insanla birleşmiştir; Meryem Tanrı doğurmuştur. Öldürme ve asma, lâhût ve nâsûtun her ikisi üzerine olmuştur. Çünkü yalnız bunlardan biri öldürülmüş veya asılmış olsa birleşme olmaz.

"Kimi de: 'Tanrı cevheriyle birleşen Mesîh, bir bakıma kadîm, bir bakıma muhdes(sonradan olma)dır' demiştir. Ya'kûbîlerden kimine göre de: Kelime, Meryem'den bir şey almamış, sadece suyun oluktan geçmesi gibi Meryem'in üzerinden geçmiştir. Kimine göre de Kelime, kâh

⁵. Yuhanna İncili, 1/1-4, 10, 14

⁶. Meryem: 44/17

Mesîh'in cesedine girer, öylece Mesîh'ten mu'cizeler çıkardı; kâh da ondan ayrılır, öylece Mesîh'e hastalıklar, acılar gelirdi.

"Kimine göre de lâhûtun nâsût ile birleşmesi, lâhûtun nâsûtta görünmesi demektir. Gerçekte lâhûtta nâsûta bir şey geçmemiş ve lâhût, nâsût içine girmemiştir. Bu, damganın resminin muma çıkmasına, suretin aynada yansımaya benzer. Kimine göre de Varlık ve Kelime, öncesizdir, Hayât yaratılmıştır. Allah birdir. Seçim yoluyla O'nun oğlu olan Mesîh, bu âlemden önce yaratılmış, kendisi de öteki varlıkları yaratmıştır.

"Tarihçilerin nakline göre Hıristiyan büyüklerinden biri olan Arius ve taraftarları, Allah'ın birliğine inanır, O'na hiçbirşeyi ortak koşmaz, Mesîh hakkındaki bu tür inançları kabul etmez; onun peygamberliğine, bedeniyle ve ruhuyla yaratıldığına inanırlardı. Onun düşünceleri Hıristiyanlar arasında yayıldı. Yazışmalar oldu ve İznik kentinde Kral Konstantin'in huzurunda toplanıp tartışılar. Sonunda Mecliste şu inancın benimsenmesi kararlaştırıldı: Herşeyin yaratıcısı, sâhibi görülmeyenin Rabbi, 'Tek Baba' olan Allah'a inanırız. Yine Allah'ın biricik oğlu tek Rab Mesîh'e inanırız. O, kâinât yaratılmadan önce Baba'dan doğmuştur. Yaratılmış değil, gerçek Tanrı'dan olmuş, gerçek tanrıdır. Kendi eliyle âlemleri

yaratan Baba'sının cevherindendir. Bizim kurtuluşumuz için gökten inmiş, Kutsal Ruhun, Meryem'e görünmesiyle insan olarak Meryem'in içine girmiş ve bâkire Meryem'den doğmuştur. Platus zamanında asılmış, gömülmüş, üç gün sonra kabrinden kalkarak göğe çıkmış, Babasının sağ yanında oturmuştur. Ölülerle diriler arasında hüküm vermek üzere tekrar dünyâya gelecektir..."⁷

Muhammed Reşid Rıza, bu akıl ve mantık dışı felsefenin, putperest dinlerden Hıristiyanlığa adapte edildiğini uzun uzadıya izah ediyor. El-Menâr'dan özetleyelim:

Avrupa din tarihçileri, üçleme inancının, çok eski putperest dinlerde var olduğunu, oradan Hıristiyanlığa geçirildiğini ispat etmişlerdir. Maurice, "Eski Hind Eserleri" adlı kitabının 6. cilt, 35. sayfasında: "Ortadan kalkmış birçok putatapar kavimlerde üçlü lâhûtta söz edilmektedir. Hintlilerin en ünlü ibâdetleri teslîs(üçleme)dir. Onlar kendi dillerinde buna 'tri morti' derler. Bu kelime, Sanskritçe 'tri' ile 'morti' kelimelerinde oluşur. tri üç, morti uknum (eleman) demektir. Bu üç eleman: Brahma, Fişno ve Sifa'dır. Onlar bu üç kutsallığı, birbirinden ayrılmaz tek cevher kabul ederler. Yaratıcı tanrı olan Brahma, 'Baba'dır. Yaratılmışları koruyan Fişno 'Oğuldur. Fişno (Oğul), Brahma(Ba-

⁷. Rûhu'l-me'ânî: 2/26-27

ba)dan taşmıştır. Sifa ise herşeyi yok eden ve yeniden yaratan 'Kutsal Ruh'tur. Yine onlar, kurtarıcı ulu rab olan 'Krişna'dan, insanlığı kurtarmak için yeryüzünde insan şeklinde görünen Fişno'nun doğduğunu söylerler. Fişno da tek tanrı olan üç elemandan biridir.

Hintlilerin birliği ve üçlüğü temsil eden heykelleri vardır. Brahmanların kutsal kenti olan Bnars kentinde üç yüzlü bir heykel vardır. Budistlere göre de Budda, üç elemanlı bir tanrıdır. Budist Çinliler, tıpkı Hintliler gibi üç elemanlı olduklarını söyledikleri bu tanrıya 'Fu' derler.

M. Ö. 604 yılında mevcudolan ünlü Çin filozofu Kometza'ya göre 'Tavu' ezeli akıldır. Ondan birinci akıl çıkmış, ikinciden de üçüncü akıl çıkmış, üçüncü akıldan da kâinât yaratılmıştır.

Mısır'da Menfis ma'bedi rahipleri, şöyle derlerdi: "Birincisi ikincisini yarattı. Bu ikisi birlikte üçüncüsünü yarattı. Böylece Kutsal Üçleme tamamlandı. 'Ondan önce kendisinden daha büyük biri var mıydı, ondan sonra kendisinden daha büyük biri olacak mı?' sorusu üzerine Menfis kâhini şöyle demiştir: 'Evet, ondan önce, herşeyden önce ve en büyük olan Allah vardı. Sonra kelime olmuş, ikisi ile birlikte Kutsal Ruh olmuştur. Bu üçün tek doğası vardır. Bunlar bir tek zâttan ibarettir. Bunlardan ebedî kuvvet çıkmıştır."

Demek ki üç kutsal elemandan ikincisine 'Kelime' denmesi, Mısır putperestliğinden Hıristiyanlığa geçmiştir. Zaten üçleme inancını felsefi bir zemine oturtup Hıristiyanlığa adapte eden de Mısırlı filozof Yeni Eflatun(Plato)dur. Dehli'de gömülü olan Opollo'ya da Kelime denilir. Milattan birkaç yıl önce Eflatun'un yetiştirdiği İskenderiye İlâhiyatçılarına göre ikinci tanrı olan Kelime'ye 'Allah'ın bâkir oğlu' denilir.

Hind'de olduğu gibi Perslerde de üçleme inacı vardı. Perslerin üç elemanı: Ozimird, Mitrat ve Ehrimen idi. Ozimird yaratıcı, Mitrat Allah'ın kurtarıcı oğlu, Ehrimen de kral idi.

İlkel Avrupa kavimlerinde de Tanrı, üç elemanlıdır. Finliler, tanrılarını üç başlı bir heykel ile temsil etmişlerdir. İskandinavyalılar da üç elemanlı bir tanrıya taparlar ve bu üç elemanı bir tek tanrı kabul ederlerdi. İsveç'in Obsal kentinde bu kutsal üçlemeyi temsil eden bir heykel bulunmuştur.

Maurice ve Dwan'ın kitaplarından bu bilgileri aktaran Reşid Rıza, soruyor: "Şimdi Avrupalılar, putperest dinlerini bırakıp halis tevhîde dayalı Mesîh'in dinine mi girmişler; yoksa putperestliklerine Mesîh'in şahsını geçirip onu daha önce taptıkları tanrılardan biri mi yapmışlardır?"⁸

⁸. Tefsîru'l-Kur'âni'l-hakîm: 6/88-93, özetle alınmıştır.

Göröldüğü üzere Hıristiyan üçlemesi, aslında eski putperest dinlerden aktarma bir inançtır; Allah'ın elçisi Hz. Mesîh'in getirdiğı tevhiid inancına aykırıdır. Mesîh'in şahsına beslenen sevginin, ifrât sonucu şirke, putperestliğe dönüştürölmesidir.

Tefsîrine çalıştığımız âyetlerden ikincisinde de yine Hıristiyanlara hitaben, dinde aşırılıktan sakınmaları, önce sapmış, birçoğunu yoldan şaşırtmış olan bir kavme uymamaları emredilmektedir.

Görölüyor ki Kur'ân, dinde aşırılıktan şiddetle kaçındırmaktadır. "وَلَا تَطْعَمَنَّ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَا تَتَّبِعْ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا" *Kalbini bizi anmaktan alıkoyduğumuz, keyfine uyan ve işi hep aşırılık olan kişiye itâat etme!*" Kehf: 69/28) âyeti de aşırılıktan kaçınmayı, aşırılara uymamayı vurgulamaktadır.

Çünkü dinde aşırılık, dini amacından saptırır. Allah'ın koymadığı hükümlerin konmasına, yasaklamadığı şeylerin yasaklanmasına yol açar. Bu da insanların hareket alanlarını daraltır. Dinin amacı, insanın elini kolunu bağlayıp, onu vehimlerin tutsağı yapmak değil, hurafelerden kurtarıp herşeyden özgür, sadece Allah'a tertemiz kul yapmaktır. Dîn, dışı süslemekle olmaz. Din, ruhu bezeme yöntemidir. Allah'ın Elçisi (s.a.v.): "*Dinde aşırılıktan sakının. Çünkü sizden öncekiler, dinde aşırı gittiklerinden*

ötürü helâk oldular" buyurmuş-tur⁹.

Bu aşırılıklar, eski dinlerin mensuplarında olduğı gibi müslümanlar arasında da görölmektedir. Maalesef bu üçleme inanı sadece Hıristiyanlıkla sınırlı kalmamış, Tasavvuf çevrelerinde Nûr-i Muhammedî şeklinde yaygınlaşan bir tezle İslâma da geçirilmiştir. Bu Nûr-i Muhammedî diye allandırıla balandırıla anlatılan saçma inanç, biraz önce anlattığımız, putperest din ve felsefelerden Hıristiyanlığa, oradan da isim değışikliği ile İslâma aktarılan, bütün tevhiid dinlerine aykırı teslîs(üçleme)den başka bir şey değildir.

Şimdi bu söylediklerimi örnekleyerek temellendirmek istiyorum:

İnsanları yedi gruba ayıran Hindistan Kast sisteminde bu gruplardan her birinin, kutsal sayılan ineğin bir tarafından yaratıldığı, meselâ: İneğin başından din adamlarının, sıra ile gelen diğer yerlerinden ise askerlerin, yöneticilerin ve nihayet pislğinden de Parya denilen halk tabakasının yaratıldığı, bir inanç esası olarak kabul edilmiştir¹⁰

"Şinto dinine göre tanrılar zin-

⁹. Dârimî, Siyer: 45; İbn Hanbel, Müsned: 4/127, 5/318, 330

¹⁰ Ali Sayı, Reenkarnasyon ve Emperyalizm. Milli Gazete, 4 Temmuz 1992.

cirinin yedinci kuşağını oluşturan Izanagi ve karısı Izanami, yeryüzünü oluşturma görevini üstlenmiştir. Izanagi'nin okyanusa vurduğu mızrağından düşen bir damla Onkoro adasını oluşturmuş, Izanagi, karısıyla birlikte buraya yerleşmiştir. Daha sonra karısı ölmüş olan Izanagi, yer altındaki cehenneme gidip karısını görmeğe karar vermiş, gerçekten onu orada bulmuş ise de karısı Izanami, cehennem yiyeceğinden yediği için artık dünyaya dönemeyeceğini, yer altı tanrısının ardından gitmek zorunda bulunduğunu, kendisini izlememesini kocasına söylemiştir. Fakat Izanagi, tarağından yaptığı bir meş'ale ile izlediği karısının bedeninin bozulup söküldüğünü görmüştür. Bu durumdan utanan karısı Izanami, kocasına engel olmak için *Hisa Me* denilen şeytan kadınlar (cinler) göndermiş, Izanagi cehennemin karanlığında ve sıcağında bu kadınlardan kurtulmak için tabana kuvvet kaçmağa başlamış ve kurtulmak için bütün hünerini ve sihrini kullanmak zorunda kalmıştır. Daha sonra cehennemin gök gürültüsü ve askerlerinin de ardından geldiğini gören Izanagi, ölüm diyarından dünyaya ulaştıran yokuşa varmış. Onu tırmanarak bir şeftali ağacına gelmiş. Ağaçtan üç şeftali koparmış dönüp, kendisini kovalayanlara ok yağdırmış. Cehennem ordusu dağılıp kaçmış. Çünkü şeftali hayat ve umut işareti ve cehennemde

karşılaştığı herşeyin tersi imiş. Daha sonra Izanagi, Yeraltı dünyasının girişini büyük bir kaya ile ka-patmış.

"Cehennemin kirli toprağıyla kirlenen Izanagi yıkanmak için ırmağa gitti. Soyununca giysilerinin her parçası birer tanrı oldu. Sopası da yol kavşaklarının erkek tanrısı (*Cihmata-No-Kami*) oldu. Su, Izanagi'nin cehennem kirlerini temizledi ve o kirler, zararlı tanrılar oluverdi. Bu durum karşısında Izanagi, bir dizi iyi tanrılar yaratmak zorunda kaldı. Aynı zamanda o, bütün deniz tanrılarını da üretti. Daha sonra Izanagi yüzünü yıkadı. Sol gözünden güneş tanrısı *Ama-terasu*; sağ gözünden ay tanrısı *Tsuki-Yomi*; burnundan denizlerin bekçisi *Su-sanoo* doğdu. İki göz, tanrı Izanagi'nin emrine bağlı olarak kendi hükümlerlik bölgelerine: biri Gök alanını, öteki Gece bölgesini yönetmeğe gitti. Ancak Izanagi, derhal problemler çıkarmağa başlayan *Susanoo*'yu kovmak zorunda kaldı."

Şimdi bu yazının özellikle kalın, harflerle yazdığımız son bölümü, *Değâi-ku'l-ahbâr* gibi kitaplarda anlatılan *Nûr-i Muhammedî* rivâyetine ne kadar benzemektedir. Bu inanç, nasıl eski dinlerden alınıp biraz tasarruf ve isim değişikliği ile Hz. Muhammed için kullanılmış ise,

¹¹. Richard Carlyon, *A Guide to the Gods*. New York 1982

te-lî· denilen üçleme inancı da yine Hint dinle-rinden alınıp Hz. İsâ için kullanılmıştır. Ama bunların hepsi İlâhî Kitapların ruhuna, Kur'ân'ın evrensel ve rasyonel mesajına aykırıdır.

Allah üç unsurdan oluşan bir varlık değildir. Kendisinden başka bütün varlıklar O'nun yaratıklarıdır. Hiç kimse yaratılışın sebebi değildir. Yaratılışın sebebi, sadece ve sadece Allah'ın irâdesidir. O, tek tanrı olan Allah'tır. O'ndan başka hiç kimsede tanrılık yoktur. O, oğul, eş sahibi olmaktan münezzehtir. Kimseye muhtaç veya âşık da değildir. Yaratıkların anladığı anlamda bir aşktan Allah münezzehtir. Ancak Allah sever, diler, yaratır. Sevgi mükemmellik sıfatıdır, fakat aşk hasretin, bu da eksikliğin, elde edemeliğin bir ifadesidir. Göklerde ve yerde ne varsa hepbi O'nundur, O'nun yaratığıdır.

Müslümanlar arasında tevhd inancına aykırı birçok inanç yanında dinin sadeliğini ve kolaylığını zedeleyen birçok uygulama da gittikçe yaygınlaşıp gitmektedir. Birçok kimse, Kur'ân'a ve sağlam hadîse dayanmadan, kendiliğinden yasaklar koymakta, Allah'ın helâl ve mübâh kıldıklarını harâm saymaktadırlar. Örtünmeye uymak şartıyla örfe bağlı kılınan giyim kuşamı, ille şöyle veya böyle olacak diye birtakım garip şekillere büründürmektedirler. Kimi toplumlarda kadınlar, baştan aşağı

çarşaf ve peçe içine sokulup toplumdan soyutlanmakta; kimi yerde kadın, cemiyette gülünç sayılan kıyâfetlere sokulmakta; kimi yerde erkekler, sünnet sanıp şalvar ve takke giymekte, kuyruklu sarık sarmakta ve sokaklarda acaip kıyâfetlerle dolaşmaktadırlar.

İslâmda örtünme vardır. Yüz, el ve kuvvetli görüşe göre ayaklar örtünme uzuvlarından değildir. Kadın, bunlar dışındaki organlarını kapatır. Bu kapatmaya uyulmak şartıyla giyim kuşam şekli örfe bağlanmıştır. İslâm, insanları belli bir biçimde elbise giymeğe zorlamamıştır. İslâmî kapanma ölçüsüne uymakla birlikte zamanın örfüne uygun kıyâfetler giymek yerinde olur. Peygamberimiz şalvar giymemiştir ki şalvar sünnet olsun. Yeşil üzerine kuyruklu sarık da Peygamberimizin sürekli bir kıyâfeti değildir. Sıcak ülkelerde herkes gibi o da güneşten korunmak için maşlah örtmüş, bazan sarık sarmıştır ama bu sarık, kırmızı veya yeşil fes üzerinde bir sarık değildir. O, tülbendini başına dolamıştır. Sarığın kuyruğunu sarkıtmak veya şu biçimde giymek aslâ dini bir kıyâfet değildir. Hz. Peygamber, resmî kabullerde daha güzel görünmek için başına doladığı tülbendinin bir parçasını arkasından sarkıttı. Aslında o zamanın çevrede hüküm süren emîrleri de böyle yaparlardı. Bu uygulama, Peygamberimizin orijinal bir uygulaması değildi. Hz. Peygamber

(s.a.v.), kendisini diğer insanlardan ayıran özel bir kıyâfet giymemiştir. O da herkes gibi giyerdi, ancak en güzel ve temiz biçimde giyinir, süslenir, taranırdı. Yanına saç baş karışık biçimde giren birine, taranmasını, huzuruna şeytân gibi saç baş dağınık girmemesini emretmiştir¹².

Acâib kıyâfetlere bürünmekle din olmaz ve böyle yapmakla Allah katında derece ve mertebe kazanılmaz. Allah'ın istediği dışı bezemek değil, kalbi temizlemektir. Cenabı Hak: Hesap gününde sadece *kalb-i selim* (ma'nevî kirlerden, hastalıklardan arınmış, sağlam) gönül getirenin kurtulacağını vurgulamıştır. Peygamberimiz Allah'ın, insanların şekillerine değil, fakat gönüllerine ve niyetlerine baktığını bildirmiştir¹³.

Gerçekten dinin ruhu, insanın içini süslemesidir. Burada dinin ve tasavvutun ruhunu yansıtan iki şiir parçası sunacağım. Biri mutasavvıfların imâmı Şeyh Ebu Abdî'r-Rahmân es-Sülemî'nin *Beyânu Ahvâli's-sûfiyye*'sinde yer almış olup Mahrumî'ye âittir:

ليس التصوف أن يلاقيك الفتى
وعليه من نسج النحوس مرقع
بطرائق سود وبيض لُفِّقَتْ

فكأنه فيها غراب أبقع

إذ التَّصَوُّفُ ملبس متعارف

يخشى الفتى فيه الإله ويخضع

"Tasavvuf, fetânın, kötü bir kumaşla karşına çıkması değildir:

Kara ve beyaz çizgilerle örülmüş hırka içinde karga gibi görünmesiyle dervişlik olmaz.

Tasavvuf, kişinin normal giysi içinde Allah'tan korkup O'na gönülden saygı göstermesidir."

Diğeri de Şeyh Sa'dî'nin Gülistanından alınmıştır:

در عمل کوش و هر چه خواهی پوش

تاج بر سر نه و علم بر دوش

زاهدی در پلاس پوشی نیست

زاهد پاک باش و اطلس پوش

"Çalış, sâlih amel yap da ne istersen giy.

Başına tac koy, omuzuna bayrak.

Zâhidlik, yamalı hırka giymekle olmaz;

Temiz zâhid ol da ipek giy!"

İnsanın, erdem sahibi, mutlu ve huzurlu olabilmesi için İlâhî rahmet denizinin içinde yaşadığının bilincinde olması gerekir. Bu bilinç insanı mekârim-i ahlâkın doruğuna çıkarır. Son Peygamber Hz. Muhammed (s. a. v.), diğer peygamber-

Devamı 23'ncü sayfada

¹². Muvatta', Şiir: 7

¹³. Müslim, Birr: 32; İbn Mâce, Zühd: 9; İbn Hanbel, Müsned: 2/285, 539